

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет культури і мистецтв

Кафедра музичного мистецтва

МЕТОДИКА ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА-
МУЗИКАНТА

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу, 13-241М гр.

Спеціальності 025 музичне мистецтв

Освітньо-професійної (наукової) програми

Музичне мистецтво

Зубцова Ірина Олегівна

Керівник: кандидатка педагогічних наук,

доцент Гунько Н.О.

Рецензент: докторка педагогічних наук,

професорка Центральноукраїнського

державного педагогічного університету

ім. Володимира Винниченка

Стратан-Артишкова Т.Б.

Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи професійної вокальної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва	7
1.1. Проблема фахової вокальної підготовки педагога-музиканта в теорії та практиці вищої музичної освіти.....	7
1.2. Сутність та зміст вокальної підготовки сучасного викладача музичного мистецтва.....	12
1.3. Формування готовності майбутнього педагога-музиканта до використання інноваційних технологій вокального навчання учнів...	18
РОЗДІЛ 2. Методичні аспекти вокальної підготовки майбутнього педагога-музиканта	31
2.1. Обґрунтування моделі вокальної підготовки сучасного викладача музичного мистецтва.....	31
2.2. Педагогічні умови вокальної підготовки здобувачів вищої музично-педагогічної освіти.....	42
2.3. Комплекс методів і прийомів вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.....	47
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ	
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності.....	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні глобалізаційні процеси, що охопили всі сфери розвитку суспільства, значною мірою позначилися в культурно-освітньому просторі. Потреби у висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівцях загострюють проблему наближення освіти України до європейських стандартів. Стрімкі інтеграційні процеси у світовому освітньому просторі вимагають від сучасної системи вищої освіти озброїти її здобувачів комплексом синтезованих знань кращих культурних традицій власного народу й інших народів світу з метою їх адаптації до національних традицій певної країни та використання отриманого професійного досвіду в різних формах педагогічної практики. Оновлення змісту освіти, програмних вимог та організаційних форм, пошук нових резервів удосконалення якості освіти повною мірою відображаються й на вокальній підготовці викладача музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування фахової майстерності педагога-музиканта досліджена в різних сферах: психолого-педагогічній (Ю. Азаров, Л. Виготський, І. Зязюн, О. Киричук, Н. Кузьміна, А. Макаренко, О. Пехота, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, Г. Хозяїнов та ін.) і музично-естетичній (Е. Абдуллін, Б. Асаф'єв, О. Апраксина, Л. Арчажникова, А. Козир, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Шульгіна та ін.).

У наукових дослідженнях розкриваються різні аспекти підготовки викладача музики до виконавської майстерності (І. Мостова, Г. Ніколаї, Г. Падалка, Т. Стратан-Артишкова, В. Федоришин, Ю. Цагареллі й ін.), формування окремих професійно важливих якостей особистості, що визначають фахову майстерність майбутнього педагога-музиканта (І. Коваленко, Л. Василенко, Н. Гунько, Ю. Мережко, Н. Овчаренко, Л. Рапацька, О. Щолокова). Велика зацікавленість учених цією

важливою проблематикою зумовлена потребами розвитку суспільства, нагальною необхідністю підготовки високопрофесійних фахівців.

Разом із тим сьогодні залишаються не до кінця висвітленими шляхи формування вокальної культури фахівців музично-педагогічного профілю. Потребують наукового обґрунтування методичні шляхи формування пріоритетних фахових якостей особистості, а саме: музичності, артистизму, емоційності, імпровізаційності виконання вокальних творів тощо.

Вирішення зазначених питань можливе лише при врахуванні не тільки питань загальної психології та професійної педагогіки, фізіології та педагогіки вищої школи, мистецтвознавства та культурології, а й досягнень методики постановки голосу зокрема. У якому б ракурсі не вивчалася вокальна діяльність, не можна забувати про її головну специфічну особливість: музичним інструментом тут є сама особистість.

Проблема підготовки майбутнього педагога-музиканта у вищих закладах мистецької освіти буде успішно вирішена лише на тлі глибокого розуміння сучасних напрямів освітньої сфери, що базуються на принципах гуманізації, культуровідповідності, акмеологічності й зумовлюється необхідністю особистісно-орієнтованого навчання та виховання.

Мета роботи – визначення оптимальної методики вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні **завдання**:

- дослідити проблему фахової вокальної підготовки педагога-музиканта в теорії та практиці вищої музичної освіти;
- дослідити сутність та зміст вокальної підготовки сучасного викладача музичного мистецтва;

- дослідити формування готовності майбутнього педагога-музиканта до використання інноваційних технологій вокального навчання учнів;

- обґрунтувати модель вокальної підготовки сучасного викладача музичного мистецтва;

- визначити педагогічні умови вокальної підготовки здобувачів вищої музично-педагогічної освіти;

- визначити комплекс методів і прийомів вокальної підготовки майбутніх педагогів музикантів.

Об'єктом дослідження є вокальна підготовка сучасного педагога-музиканта.

Предметом дослідження є методичне забезпечення вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта.

У процесі вирішення поставлених завдань автором дослідження застосовувався комплекс теоретичних та емпіричних **методів дослідження**: вивчення наукової, історичної, спеціальної, вокальної та біографічної літератури; вивчення педагогічного досвіду педагогів-наставників, педагогів-новаторів інших навчальних закладів; застосування результатів своєї практичної діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що:

- запропонована модель формування вокальної культури сучасного педагога-музиканта була експериментально апробована під час їх професійної підготовки;

- покращено педагогічні умови формування вокальної культури педагога-музиканта;

- набули подальшого розвитку зміст, структура вокальної культури педагога-музиканта та методика її формування.

Практична значущість дослідження полягає у спрямованості його результатів на модернізацію професійного освітнього процесу

через удосконалення методики вокальної підготовки педагога-музиканта.

Апробація. Впровадження результатів дослідження здійснено шляхом публікації статі у збірці наукових праць здобувачів вищої освіти «Магістерські студії»: «Формування вокальної культури педагога-музиканта як мета його фахової підготовки» (Херсон: ХДУ. 2022).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Проблема фахової вокальної підготовки педагога-музиканта в теорії та практиці вищої музичної освіти

В даний час спостерігається великий інтерес до вокального мистецтва серед дітей та молоді. Зростає кількість співочих колективів, відкриваються численні вокальні студії, організовуються вокальні класи в музичних та загальноосвітніх школах, де є можливості вибору для творчого розвитку будь-яких видів вокального виконавства – академічний, народний, естрадний, джазовий, хоровий спів. Щороку в нашій країні та за кордоном проводиться маса вокальних конкурсів за участю дітей та молоді різних вікових категорій, що говорить про надзвичайну популярність цього виду творчості.

Проте, як показали результати проведених досліджень сучасних науковців, серед проблем виховання учнівської молоді однією з найгостріших можна назвати зниження рівня художньо-естетичних потреб. Основна маса школярів зорієнтована головним чином на зразки масової молодіжної музики низької якості, що не відповідає високохудожнім критеріям. Сучасні дослідження показують недостатній серед дітей шкільного віку рівень знання академічної і народної вокальної музики.

Одним із факторів, що визначають несформованість музично-естетичного смаку підростаючого покоління, стає дефіцит інформації про високохудожні зразки вітчизняної та світової вокально-виконавської культури у ЗМІ. Проте водночас не менш значущу роль у ситуації, що склалася, на нашу думку, грає низький рівень впливу освітніх установ

загальної та додаткової музичної освіти, та формування музично-естетичного смаку дітей. Керівництво і педагогічний персонал у гонитві за «миттєвими творчими досягненнями» не завжди підбирає репертуар з творів видатних композиторів, народних пісень, що сприяють формуванню музично-естетичної культури дітей. Безконтрольна співоча концертна діяльність учнів, експлуатація незміцнених голосів у непристосованих приміщеннях, виступи на відкритому повітрі призводять до різних захворювань голосового апарату, а часом до втрати найкращих якостей дитячого голосу.

Тому особлива увага у музично-педагогічній освіті має приділятися вихованню фахівців, здатних протистояти натиску низькопробної поп-культури, які вміють створювати, зберігати та примножувати найкращі традиції музичного мистецтва. Вирішення цього завдання можливе у процесі освоєння високохудожніх зразків музичної творчості, отримання спеціальних історико-теоретичних знань, що сприяють вихованню високої виконавської культури майбутнього педагога-музиканта.

Формування компетентності майбутніх педагогів-музикантів у цьому питанні є одним із найважливіших завдань професійної освіти. Це зобов'язує тих, хто займається підготовкою фахівців, постійно вдосконалювати навчальний процес, приводячи його у відповідність до сучасних вимог.

Музично-виконавська, зокрема вокально-виконавська підготовка, посідає значне місце у структурі професійних компетенцій педагога-музиканта. Серед вимог до вокальної підготовки фахівців, що включають формування необхідних вокально-педагогічних знань та умінь для вироблення академічної манери виконання, знання об'єктивних закономірностей співочого голосоутворення та основ вокальної методики, особливостей розвитку дитячих голосів та

принципів їх охорони, володіння методикою роботи є вимогами «володіння вокальної культурою виконання» [1].

Видатні педагоги-музиканти (О. А. Апраксина, Л. Г. Арчажникова, Д.Б. Кабалевський та інші) зазначали, що володіння навичками виконання є обов'язковою умовою професійної підготовки педагога-музиканта. Науковцями особливо підкреслювалося, що у вирішенні музично-виховних та освітніх завдань виконавська діяльність вчителя повинна виступати в єдності з педагогічною складовою.

Саме в педагогічній спрямованості вчені вбачають особливості музично-виконавської діяльності педагога-музиканта, які передбачають:

- орієнтацію на дитячу аудиторію;
- прагнення захопити дітей музикою з урахуванням власного музикування;
- залучення учнів до спільної виконавчої діяльності;
- пробудження їх творчих здібностей, уяви, асоціативного мислення тощо. [2, с. 162].

Л. Г. Арчажникова писала: «Виступаючи як виконавець, педагог вчить розуміти і оцінювати музику, керувати їх емоціями. І це дуже важливо, оскільки іноді музикою можна переконати більше, ніж авторитетними вказівками» [3, с. 85].

При цьому, на її думку, особлива увага має приділятися не вузько-виконавській підготовці, а вихованню виконавської культури майбутнього педагога-музиканта, яка «має відображати його розвинений естетичний смак, свідоме ставлення до музичного мистецтва, широту кругозору, що виявляється у знайомстві з найкращими творами світової музичної культури, готовність до музично-просвітницької роботи» [3, с. 70].

Процес музичного виховання, розвитку та навчання виходить із художньо-змістовного, емоційно-виразного сенсу самої музики. Отже, педагогічна діяльність вчителя-музиканта повинна будуватися на

розумінні виховної сили музики і пошуку «найбільш ефективних шляхів введення учнів у її різноманітний світ, серед яких одним із найдієвіших є його власне виконання, вокальне чи інструментальне» [2, с. 261].

Основна відмінність професійної роботи педагога-музиканта від викладачів інших дисциплін у тому, що його педагогічна діяльність поєднує функції і викладача, і музиканта-виконавця.

О. Е. Плеханова вокально-виконавську культуру характеризує як рівень майстерності та вважає її складовою вокально-педагогічної культури викладача музичного мистецтва [4]. Ця думка дозволяє виділити вокально-виконавську культуру педагога-музиканта як вагому складову його професійно-педагогічної культури, так як «професійно-педагогічна культура є інтеріоризованою загальною культурою і виконує функцію специфічного проектування загальної культури у сферу педагогічної діяльності» [5, с. 32].

Аналіз теоретичної літератури дозволяє зробити висновок у тому, що музичне виконавство (вокальне, інструментальне) займає значне місце у музичному вихованні дітей. З іншого боку, для втілення даного виховного засобу в освітній процес необхідне формування виконавської культури у майбутнього педагога-музиканта.

Практика показує, що вокальна підготовка майбутніх педагогів-музикантів традиційно спрямована на розвиток комплексу вузькоспецифічних професійних умінь та навичок. Педагоги-вокалісти основну увагу приділяють розвитку вокально-технічних виконавським якостям співочого голосу, але при цьому мало використовують педагогічний потенціал навчальних дисциплін вокально-виконавського циклу у вихованні особистості майбутнього педагога-музиканта, формуванні його вокально-виконавської культури.

На нашу думку, не тільки той педагог-музикант зможе привернути увагу учнів до вокального мистецтва, хто сам володіє професійними вокальними навичками, добре поставленим співочим голосом, а й той,

хто озброєний науково-методичними та історико-педагогічними знаннями.

При цьому немалу роль у підготовці педагога-музиканта грає набуття знань про вокально-педагогічну та виконавську культуру. Актуальним, з погляду, є висловлювання найбільшого дослідника у сфері вокального мистецтва І. К. Назаренко: «У будь-якому мистецтві, зокрема й у співочому, належний розвиток практики без знання історії та належної розробки теорії неможливо» [6, с. 8].

Формування високої виконавської культури майбутнього педагога-музиканта неможливе без залучення народних вокально-виконавчих традицій, з яких переважно складалася музична культура минулого в процесі послідовної передачі від покоління до покоління морально-естетичного та мистецького досвіду.

Для розкриття сутності поняття «вокально-виконавська культура» ми провели аналіз літератури в галузі філософії, культурології, педагогіки, музикознавства, що розкриває семантику понять «культура», «вокальне виконавство».

Важливим складником професійного становлення майбутнього педагога-музиканта є вокальна підготовка у результаті якої відбувається формування його вокальної культури. Цей процес є складним і багатогранним, визначається багатоаспектністю самого феномена «вокальна культура», що охоплює широкий спектр художньо-мистецьких традицій його існування.

Спираючись на досвід видатних фахівців та наукові дослідження можна стверджувати, що методика сучасного вокального навчально-виховного процесу включає в себе визначений комплекс педагогічної діяльності та її послідовність, а саме: естетичне спілкування зі співаком; визначення характерних ознак та типу голосу; класифікація голосу; освоєння індивідуальної програми зі співаком; опрацювання всіх видів вокальної техніки; визначення взаємозв'язку між художніми і

технічними аспектами виконавства; застосування ефективних прийомів, способів та методів навчання; здійснення контролю і самоконтролю у процесі вокальної діяльності; визначення рівня розвитку вокальної техніки; прояв інтересу до самовдосконалення.

На думку сучасного педагога Е. Макарової, на заняттях з вокального класу особлива увага має приділятися вдосконаленню рівня фахової вокальної підготовки майбутніх педагогів в нерозривній єдності формування художньо-виконавських умінь і подолання технічних труднощів під час художнього відпрацювання вокальних творів [5, с. 91].

У своєму дослідженні ми спиралися на думку Ю. Б. Борєва, який вважає, що «культура – це ціннісно і символічно закріплена людська діяльність та її продукти, освітлені гуманними моральними цілями, упорядкована людська діяльність». Особливу роль він відводить мистецтву як феномен культури [6, с. 202-203].

Отже, педагог-музикант як особистість та професіонал розвивається в ході навчання, виховання, виконавської та педагогічної практики.

1.2. Сутність та зміст вокальної підготовки сучасного викладача музичного мистецтва

Розкриваючи поняття «вокальне виконання», ми розглядали думку Ю. Б. Сетдикової, яка виділяє вокальне виконання у самостійний вид мистецтва. Ця дослідниця, виробивши єдиний підхід до теорії вокальної творчості, вокальної педагогіки та виконавської практики, на основі аналізу та узагальнення закономірностей їх розвитку виявляє специфіку вокального виконавства та приходять до наступного висновку: «Вокальне виконання, що є одним з видів художньої творчості та складовою мистецтва в цілому, характеризується структурно-

функціональною двоїстістю: підкоряючись загальним законам функціонування різних видів мистецтв, вокальна творчість має відносну суверенність (самостійність), представляючи собою особливий специфічний різновид художньо-творчої діяльності» [7, с. 9].

Наслідуючи логіку Ю. Б. Сетдикової, вокальне виконання, будучи одним із видів мистецтва, підпорядковується його законам, відображаючи навколишню дійсність специфічними засобами співочого голосу, системою вокально-виразних засобів, тому воно має свої особливості та здатне виконувати виховну, естетичну та інші функції мистецтва як феномена культури.

Вокальне виконання – один із найпоширеніших видів музичної творчості. Як самостійний вид художньо-творчої діяльності вокальне виконання сформувалося внаслідок поділу на композиторське та виконавське мистецтво. Такі естетичні аспекти вокального виконання, як евристичність, варіантна множинність, процесуальність, діалектичний зв'язок традицій і новаторства, співвідношення об'єктивного та суб'єктивного, артистизм, театралізація, синестезія зближують його з іншими видами художньої творчості [7].

Водночас вокально-виконавська творчість тісно стикається з процесом виховання та освіти. Виховну функцію вокально-виконавської творчості як одну з актуальних педагогічних проблем розглядають у своїх дослідженнях О. Є. Плеханова, Ю. Б. Сетдикова, Т. В. Шастіна та ін.

У вокальній педагогіці співи розуміють у широкому та вузькому сенсі. У широкому значенні спів – «здатність голосу висловлювати музичні думки» [8, с. 29], у вузькому – творча діяльність людини, в процесі якої відбувається передача художнього образу музичного твору з використанням вокальної техніки.

Вокально-виконавські проблеми займали вчених ще з часів античності, що підтверджують висловлювання Сократа, Платона,

Арістотеля. У фундаментальних працях дослідників вокального мистецтва В.А. Багадурова, К.М. Мазуріна, І.К. Назаренко та ін. наводяться цінні матеріали, що стосуються історії, теорії та практики художнього співу; дається науково-об'єктивна оцінка найбільш відомих вокальних шкіл, узагальнюються досягнення окремих видатних співаків та вокальних педагогів.

Сприймати спів можна лише почувши його. Для цього потрібна наявність виконавця. Якщо відбиті твори художників, скульпторів, архітекторів залишаються незмінними назавжди, то музичний твір впливають і час, і епоха, а головне, виконавці. Видатні вокалісти не просто механічно повторюють текст, а є інтерпретаторами музичних творів. Лише співак з розвиненим художнім смаком, тонким почуттям стилю, яскравим темпераментом здатний розкрити і передати слухачеві у всій повноті зміст твору, що виконується.

«З'єднуючи в собі енергетику музики і слова, вокальне мистецтво стає зоною «надвисокої напруги», концентрацією всіх життєвих сил, інтуїції, тощо. І те, що породжується всім цим, схоже на потрясіння, яке охоплює всіх учасників цього процесу» [7, с. 14].

Однак, щоб бути почутим, виконавцю необхідно вміння правильно озвучити, тобто «проінтонувати» своє виконання. Інтонація як важливий засіб художнього спілкування «несе на собі велике культурно-інформативне навантаження, є способом емоційно вселяючого (сугестивного) впливу на слухача та глядача, формою передачі ціннісних орієнтацій» [6, с. 168].

Інтонування у музиці як прояв людської мови, свідомості та думки розглянуто у роботах видатного вітчизняного музикознавця академіка Б.В. Асаф'єва. Введений ним термін «зерно інтонації» дозволяє розкрити головне значення музичного твору у вигляді закладених у цьому творі музичних інтонацій.

Завдяки інтонації складаються ланки комунікативної системи: автор (виконавець) – інтонаційні (виразні) засоби – сприймає (слухач, глядач). У педагогічному процесі ця система доповнюється ще однією ланкою – учителем [2, с. 265]. Сприйняття вокального мистецтва і сам процес вокально-виконавської художньої творчості «через естетичну дію та насолоду, що отримується людиною, здійснюють виховання, інформування, пізнання, передачу досвіду, аналіз стану світу» [6, с. 106].

Теорія музичного виконавства – відносно нова галузь вітчизняної музично-педагогічної науки. Основні принципи історії та теорії виконання як науки та навчальної дисципліни були розроблені у 30-ті роки ХХ століття. До цього дослідники музичного мистецтва писали головним чином методичні праці, де основна увага приділялася методиці навчання співу та гри на музичних інструментах.

Основоположниками музичного виконання як музично-педагогічної науки є Г.М. Коган, Б.А. Струве, які підходили до розгляду виконання в його нерозривному зв'язку з музичною культурою суспільства, його естетичними та художніми критеріями. Аналіз літератури про виконавське мистецтво, закони його історичного розвитку, естетиці дозволяє говорити про найширші виховні та просвітницькі можливості як вокального, так і інших видів виконавства.

Формування вокально-виконавської культури як значущого компонента професійно-педагогічної культури педагога-музиканта пов'язане не тільки з професійними знаннями, вміннями та навичками, що набуваються в класі сольного співу, роботі над репертуаром, а й з індивідуальними особливостями особистості учня, що становлять його пріоритетні професійні та загальнокультурні якості.

Професія педагога-музиканта складна та багатогранна. Щоб пробудити в дітях любов до музики, навчити їх відчувати та цінувати її красу, вміти розвивати музичні та творчі здібності учнів, педагогу-

музиканту потрібна наявність певних професійних та особистісних якостей [2, с.179].

Теоретичне дослідження, проведене нами під час роботи та аналіз вокально-виконавської практики в освітньому процесі майбутнього педагога-музиканта, дозволили виділити такі якості, що характеризують його вокально-виконавську культуру:

1. музичність, куди входять художнє втілення, чисте інтонування, художній смак;

2. сукупність вокально-виконавських знань, умінь і навичок, що сприяють досягненню єдності інтонаційно-образного сприйняття, відтворення відповідно до характеру, стилю та жанру виконуваного твору;

3. креативність – ставлення до виконання як творчого процесу, як особливе вміння виконувати, інтерпретувати, переживати музику, наповнювати твори особистісним змістом;

4. артистизм, куди входять образне мислення, спостережливість, вміння володіти своїм тілом, мовленнєву виразність;

5. рефлексія як професійне мислення та самосвідомість, вміння оцінити якість власного виконання музики на основі своїх уявлень про красу співочого звучання, виконавської інтерпретації твору;

6. емпатійність – вміння своїм виконанням викликати співпереживання у слухача, володіння способами вираження емоцій через тембр голосу, динамічні відтінки адекватно виконаному твору;

7. особистісна професійна позиція – яскраво виражене та обґрунтоване ставлення до вокально-виконавської та педагогічної діяльності.

Для формування високого рівня вокально-виконавської культури педагога-музиканта необхідне вирішення таких завдань, як:

1. розвиток індивідуальних особливостей особистості, що становлять пріоритетні професійні якості майбутнього педагога-музиканта в галузі вокального виконавства;

2. озброєння майбутніх педагогів-музикантів теоретичними знаннями та практичними вміннями, необхідними для успішного розвитку їхньої вокально-виконавської культури;

3. виховання готовності майбутніх педагогів-музикантів до процесу формування власної вокально-виконавської культури;

4. організація активної діяльності студентів у сфері вокально-виконавської творчості в процесі аудиторної та позааудиторної роботи.

Ці завдання визначили принципи, покладені в основу розвитку вокально-виконавської культури студентів:

- принцип науковості змісту та методів навчального процесу, який відображає взаємозв'язок із сучасним науковим знанням та практикою вокального виконавства;
- принцип зв'язку теорії та практики, який передбачає, щоб процес розвитку вокально-виконавської культури педагога-музиканта стимулював використання здобутих знань, умінь та навичок у вокально-виконавській та педагогічній практиці;
- принцип посилення мотивації навчання, для розвитку якої студенти мають бачити значущість своєї майбутньої професії;
- принцип співробітництва, який є актуальним для музичної педагогіки; інтелектуально-духовна співдружність викладача та студента, стаючи домінантою їхньої музичної життєдіяльності, створює умови для розвитку у здобувачів особистісно-професійних якостей;
- принцип суб'єктності, орієнтований в розвитку особистості як унікальної індивідуальності;
- принцип креативності, що передбачає максимальну орієнтацію на набуття досвіду творчої діяльності;

- принцип інтеграції, що включає використання міжпредметних зв'язків, виділення основних змістовних вузлів, угруповання знань навколо ключових тем, понять, що впливають на формування вокально-виконавчої культури майбутнього педагога-музиканта.

1.3. Формування готовності майбутнього педагога-музиканта до використання інноваційних технологій вокального навчання учнів

Модернізація вищої педагогічної мистецької освіти вимагає впровадження в навчальний процес нових наукових підходів і новітніх технологій підготовки майбутнього викладача для забезпечення всебічного розвитку підростаючого покоління в сучасних умовах. Так, майбутній вчитель музичного мистецтва повинен бути добре обізнаним у сфері співу, володіти виконавською технікою, художньою культурою і, насамперед, він має бути провідником культурно-мистецьких традицій та новаторських технологій.

У зв'язку з цим особливої гостроти набуває проблема реалізації інноваційні технології у співочій діяльності, вирішення яких знайдено з точки зору забезпечення не тільки виконавської майстерності, вокально-хорової компетентності тощо, але несе відповідальність за якість результату навчання співу в цілому. З огляду на викладене доцільно зазначити, що таке забезпечення якості вокально-хорової підготовки залежить від вирішення актуальної проблеми розробки методики використання інноваційні технології підготовки майбутніх педагогів-музикантів до співочої діяльності.

Інноваційна концепція музичної освіти, згідно системного підходу – це новітня система поглядів, яка об'єднана єдиним основоположним уявленням, що визначає розуміння явищ і процесів співочого навчання і забезпечує більш ефективну реалізацію процесу музичного виховання.

Це положення є основою для розробки конкретних педагогічних технологій.

Основними інноваційними технологіями сьогодні є технології навчання співу. Серед найбільш ефективних інноваційних технологій навчання співу майбутнього викладача музичного мистецтва, пропонуємо вокально-хорову техніку освіти В. Ємельянова, В. Морозова, Г. Струве. Доведено, що жодна з розглянутих інноваційних концепцій не може використовуватись механічно в сучасних національних умовах як цілісна система.

Під час огляду цих інноваційних технологій було встановлено, що спільність їх підходів до питань вокально-хорової підготовки, а також відмінність у виборі способів і засобів співочої діяльності.

Разом з тим, технологія навчання співу вітчизняної дослідниці Стахевич О. Г. базується на пріоритеті фонопедичного методу розвитку співацького голосу, який включає: координаційно-тренувальний, естетичний і виконавський етапи. Основними положеннями цієї технології є: саморегуляція голосоутворювальної системи, основою якої є її біоакустичні прояви механізму; формування складних рухових співочих навичок за рахунок енергоефективності; самонаслідування комплексу голосових відчуттів зорово-перцептивні засоби. [46]

Значущим для нас у методиці В. Ємельянова є поняття «автофонія», сутність якого полягає в тому, що у процесі навчання співу важливим є сприйняття власного голосу. Адже власний голос співак сприймає не лише в реальному звучанні, а й скрізь резонаторне перетворення, що вносить істотні зміни в звучання голосу. Тому учень, який вперше чує свій голос у записі, як правило, не може відгадати його за тембральним звуком. Тому на початковому етапі вчитель завжди повинен контролювати постановку голосу. Адже тільки у процесі розвитку вокального слуху учень починає точніше оцінювати звук власного голосу. [15]

В. Морозов розглядав методику резонансної техніки. В його основі лежало захищення голосового апарату від перенавантажень, вірне тембральне звучання та резонансне дихання.

Ще одну методику розглядав Г. Струве. Автор у своїй методиці брав за основу співацьке виховання та навчання, а саме співацьку грамотність, сольфеджіо та використання ручних знаків.

Основні положення вищезазначених співацьких технологій зафіксовано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Інноваційні технології співацького навчання

Автор	Технологія	Основні положення
В.Ємельянов	Фонопедичний розвиток співацького голосу	– саморегуляція голоутворюючої системи; – формування складних співацьких навичок; – самоімітація комплексу вокальних відчуттів
В.Морозов	Резонансна теорія та техніки	– захищення голосового апарату від перевантажень; – облагородження тембрального звучання голосу; – вироблення «резонансного дихання»
Г.Струве	Творче співацьке навчання й виховання	– комплексне засвоєння основ співацької грамотності; – поєднання слухових, зорових та рухових елементів хорового сольфеджіо; – спів у зонному строї з використанням ручних знаків

Процесуальна частина педагогічної технології полягає у реалізації свідомого тлумачення музичного твору, яке визначається відповідною організацією професійної підготовки студентів, яка включає комплекс – мета, форми, методи і засоби свідомого розвитку навичок усного перекладу та умінь, процес взаємодії вчителя та учня, а також учня та учнів під час педагогічної практики.

Інтерактивна технологія сприяє використанню методів діалогу виховання, у процесі якого учні вчать критично мислити, приймати виважені рішення, брати активну участь в дискусіях. Інтерактивне навчання спрямоване на розвиток творчої взаємодії вчителя з учнями,

яке не пригнічує творчу активність учнів. Використання різноманітних інтерактивних методів навчання (співбесіда, дискусія, «мозковий штурм», круглі столи, метод проектів, тощо) задають простір для ефективного розвитку комунікативних умінь учнів, які ґрунтуються на встановленні глибоких психологічних контактів між педагогом та учнем, що передбачає активізацію спільної творчої діяльності.

У процесі цієї роботи доцільно запропонувати спеціальні педагогічні технології реалізації свідомої інтерпретації музичного твору за окремими етапами, які доцільно відпрацювати в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

В концептуальній основі музичної педагогіки закладено технології свідомої інтерпретації музичного твору, основними позиціями якої є: комплексний підхід до залучення музично-теоретичних, музично-практичних, психолого-педагогічних навчальних дисциплін; інтенсифікація професійного процесу навчання на основі використання комплексу науково-теоретичних і сучасних інноваційних педагогічних методів (інтерактивних, евристичних, контекстних, бінарних тощо).

Зміст зазначеної технології передбачає наступні етапи відпрацювання в учнів навичок інтерпретації:

- надання історико-теоретичних відомостей про твір: історичну добу, час створення, жанр, стиль, склад виконавців;
- аналіз характеру, змісту, програми;
- специфікація засобів музичної виразності, завдяки яким передається характер і зміст твору: мелодія, гармонія, метроритм, ладова характеристика, динаміка; узагальнення музично-педагогічного змісту твору тощо.

Проведений аналіз дав змогу з'ясувати, що процес підготовки сучасного педагога-музиканта до використання інноваційних технологій забезпечується низкою принципово важливих функцій, а саме: ціннісні,

інформаційно-пізнавальні, комунікативні, діагностичні, креативні, гедоністичні та конструктивні (рис. 1.1).

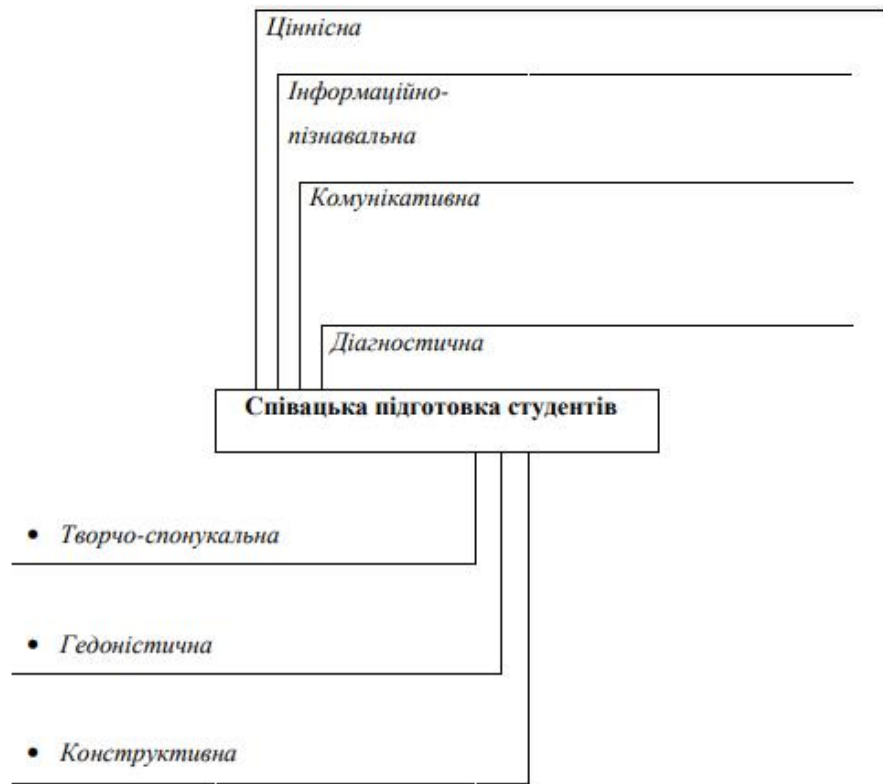

Рис. 1.1. Основні функції співацького навчання майбутніх фахівців

Ціннісна функція мистецького виховання актуалізує процеси засвоєння людиною соціальних норм і цінностей в неповторній індивідуальній формі, де є процес активної перетворюючої діяльності. Ця функція, на думку Н. Самохіна визначає коректор її професійного розвитку як основу формування життєвої стратегії особистості [24,с. 16]. За словами вченого, цінності – це узагальнені уявлення про блага та їх прийнятні способи отримання, на основі якого людина здійснює свідомий вибір цілей і засобів діяльності [24, с. 7]. Цінності як орієнтир особистості задають вектор ставлення до навколишнього світу, яке є еталоном в оцінці життєвих ситуацій.

На думку науковців [5; 8; 12; 25; 34; 42; 44; 50] формування цінностей як складний, тривалий процес здійснюється в кілька етапів:

- усвідомлення цінностей;
- створення ціннісних концепцій;
- накопичення ціннісних орієнтацій, які трансформуються в ціннісно-особистісні смисли.

Предметною основою є інформаційно-пізнавальна функція художньо-педагогічна діяльність сучасного педагога-музиканта. У професійній підготовці велике значення мають музиканти, які розуміють глибину знань предмета та своїх наукових світоглядних переконань, які вони вміють донести до учнів. Це сприяє активізації накопичення художніх знань, що дозволяє продемонструвати рівень розуміння необхідної підготовки матеріалу.

У процесі аналізу та узагальнення науково-педагогічного значення інформаційно-пізнавальної функції, з'ясовано, що це дозволяє забезпечити формування світогляду та морально-етичного цілісного сприйняття світу особистості, яка стає предметною основою художньо-педагогічної діяльності педагога-музиканта. Велике значення має професійна підготовка сучасного педагога-музиканта, яка має глибину знань предмета та своїх науково-філософських переконань.

За словами А. Козирь, ерудований учитель досконало володіє останніми науковими знаннями та вміє доступно донести їх до учнів. З цієї позиції інформаційно-пізнавальна функція сприяє стимулюванню творчого мислення майбутнього педагога-музиканта, розширюючи його художньо-асоціативний досвід [17].

У процесі інноваційної діяльності майбутнього педагога-музиканта важливу роль відіграє комунікативна функція. Тому що це по-людськи життєдіяльність за своєю природою є колективною, та спрямована на процес творення і передачі культурно-освітніх цінностей, які передбачають взаємодію між його учасниками, уміння оцінювати

світ, формулювати і аналізувати знання в практичних зв'язках з іншими людьми, та у людському спілкуванні. Останній вимагає виділення комунікативної складової в діяльності майбутнього педагога-музиканта як система людських норм, принципів, способів і форм стосунків.

Комунікативна функція пов'язана з великим впливом, який вона справляє на учнів та особистість учителя, його моральну культуру, майстерність встановлювати та підтримувати дружні стосунки з учнями, власним прикладом пробуджувати їх до подальшої активної діяльності. Ефективне виконання цієї функції сприяє оволодінню сучасного педагога-музиканта із секретами творчої взаємодії зі студентами (дій рефлексивного Я до інших і через рефлексивне Я, як через призму бачення себе) і реалізує механізм їх самоактуалізації [19, с. 19]. Для цього потрібне вміння педагога-музиканта залучати учнів до різних видів мистецької діяльності та організувати роботу творчих виховних колективів.

Комунікативна функція виявляється в умінні викладача розвивати в учнів ініціативу планувати спільну діяльність, вміння розподіляти доручення, проводити інструктажі, координувати спільну діяльність, створювати спеціальні ситуації для виховного впливу тощо.

Діагностична функція пов'язана з розпізнаванням і навчанням істотних ознак художньої освіти, форми визначення основних понять які реалізовані у меті виховання. Об'єктивна оцінка знань, умінь і навичок дає можливість глибше вивчити особливості перебігу навчального процесу та встановити причини, що перешкоджають досягненню бажаного ступеня розвитку якостей і здібностей особистості учня, визначати об'єктивні та суб'єктивні фактори, що сприяють ефективності освітніх цілей.

На сучасному етапі діагностична функція широко використовується в діагностичному процесі педагогічного моніторингу, основними ознаками якого є об'єктивність, обґрунтованість,

систематичність. Ці характеристики моніторингу дослідження сприяють правильній діагностиці педагогічних явищ, які вивчаються.

Творча функція є важливою в діяльності майбутнього викладача музичних дисциплін, адже вона є одним із основних показників професіоналізму творчості педагога-музиканта та важлива на всіх етапах становлення та підвищення кваліфікації спеціалістів. Відповідно до державних професійних стандартів підготовка, формування творчої індивідуальності музиканта-педагога є готовністю до реалізації художньо-педагогічного процесу, а творчість є одним із основних завдань вищої музично-педагогічної освіти.

Як зазначає Л. Арчажникова, «специфіка музично-педагогічної діяльності полягає в тому, що вона вирішує педагогічні завдання засобами музичного мистецтва, а риси музично-педагогічної діяльності – це наявність серед її складових художнього початку» [30, с. 17].

Сутність гедоністичної функції музичного виховання полягає в тому, щоб привертати увагу учнів до краси навколишньої дійсності, формувати в них естетичне ставлення до людей, природи рідного краю, тобто залучати увагу учнів, фіксувати нові враження та пробуджені почуття.

Музика відіграє найважливішу роль у спрямуванні почуттів і настрою учнів, адже саме музика є природною потребою людини, краси, мистецтва. Ціннісна свідомість людини формується через мистецтво, уміння бачити його крізь призму образності, відчуття естетичної значущості світу, формування естетичних смаків.

На думку Л. Василенко, естетичну насолоду отримують в процесі музичної діяльності, і пов'язують її з пізнавальною функцією і здатністю збуджувати розум і почуття [6].

Сенс конструктивної функції полягає в найбільш повній реалізації змісту загальної педагогічної та мистецької освіти. Це динамічно впливає на незалежність професійного мислення, здатності до

особистого проектування та реалізації навчально-виховного процесу. Ця функція дозволяє стимулювати діяльність учня, планувати шляхи створення середовища розвитку особистості. Конструктивну функцію забезпечує орієнтуюча основа педагогічної діяльності викладача-музиканта, а також методична спрямованість її проведення.

Доречно підкреслити, що конструктивна функція дозволяє здійснювати професійний моніторинг не тільки в певний час, а й прогнозувати подальші тенденції його розвитку та реалізації відповідних корекцій, що створює передумови для його постійного вдосконалення. Тому всі функції освітнього моніторингу підпорядковані загальній меті підвищення якості професійно-педагогічної підготовки спеціаліста художнього профілю до продуктивної діяльності та до організації навчального процесу в університеті.

Основними критеріями зазначених компонентів (мотиваційно спрямований, технологічно-компетентнісний і творчо-діяльнісний) є готовність майбутнього викладача до використання інноваційних технологій, серед яких ми визначили:

- міра мотиваційної спрямованості педагога-музиканта на використання інноваційних технологій у співі (показники: прояв постійного прагнення до творчих видів співочої діяльності; проявляти інтерес до інноваційних технологій; наявність професійної спрямованості на виконавсько-педагогічну діяльність);

- ступінь сформованості знань майбутніх педагогів-музикантів щодо вивчення інноваційних технологій та готовність до їх впровадження в практичну роботу (показники: бажання отримати професійні знання, навички; прояв інтересу до використання інноваційних технологій в співочій діяльності; необхідність вибору інноваційних методів вирішення творчих завдань);

- оригінальні майбутні рішення педагогів-музикантів до інноваційних завдань (показники: розуміння учнів самостійно обирати

інноваційні засоби навчання співу; формування навичок самоконтролю та самооцінки в виконанні вокально-хорових творів; здатність майбутніх педагогів-музикантів вирішувати творчі завдання за допомогою свідомого застосування інноваційних засобів).

Таблиця 1.2

Критерії та показники співацької підготовленості майбутнього вчителя музики з використанням інноваційних технологій

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційно-спрямований	Міра мотиваційної спрямованості студентів на використання інноваційних технологій у співацькій діяльності	- вияв постійного бажання до творчих видів співацької діяльності; - прояв інтересу до інноваційних технологій; - наявність фахової спрямованості на виконавсько-педагогічну діяльність
Технологічно-компетентнісний	Ступінь сформованості знань майбутніх учителів музики щодо вивчення інноваційних технологій та готовність їх впровадження у практичну роботу	- прагнення набуття фахових знань, умінь та навичок; - прояв зацікавленості до використання інноваційних технологій у співацькій діяльності; - потреба у виборі інноваційних методів вирішення творчих завдань
Креативно-діяльнісний	Міра самостійності та оригінального вирішення майбутніми вчителями музики співацьких інноваційних завдань	- спроможність майбутніх учителів музики до осмислення, самостійного вибору інноваційних засобів співацького навчання; - сформованість умінь самоконтролю та самооцінки у виконанні вокальнохорових творів; - уміння вирішити творчі завдання за допомогою свідомого застосування інноваційних технологій

Тому взаємодія і взаємозалежність мотиваційно-спрямованих, технологічно-компетентнісних та творчо-діяльнісних компонентів становлять структурну основу співочої підготовки майбутніх педагогів-музикантів з використанням інноваційних технологій.

Також процес підготовки майбутніх педагогів-музикантів до використання інноваційних технологій у співочій діяльності забезпечується принципами:

- соціокультурної відповідності;
- рефлексивного сприйняття художніх образів музичних творів;
- інтенсифікації;
- проєктивності.

Принцип соціокультурної відповідності передбачає внесення змін до професійної підготовки студентів, орієнтації їх на адаптаційні підходи з урахуванням взаємозв'язку освіти і культури як середовища, перед яким майбутній педагог-музикант виступає як культурна особистість.

З цього приводу С. Сисоєва зазначала, що освіта постає як «соціокультурна система, що забезпечує розвиток індивідуальності людини, культурних норм та цінностей, що готують майбутнього вчителя до існування в полікультурному та міжкультурному середовищі. Культурна парадигма особливо актуальна, коли йдеться про освіту в повазі молодого покоління до себе та інших членів суспільства, толерантна поведінка в різних культурних осередках» [24].

Принцип рефлексивного сприйняття художніх образів музичних творів ґрунтується на глибокому самопізнанні, оцінці власних дій через призму змісту художньо-музичного твору, що сприяє формуванню творчо-життєвих позицій педагогів-музикантів і спонукає їх до переживання почуттів натхнення та ентузіазму від активної співочої діяльності.

Щодо цього, актуалізовано процес становлення та розвитку творчого педагога-музиканта важливість рефлексивних механізмів, які передбачають не тільки знання про себе, а й уміння зрозуміти й усвідомити себе на особистому і професійному рівнях. Саме рефлексія є основою професійної творчості майбутнього педагога-музиканта, який спонуканий інтересом і пошуком нової педагогіки та мистецтва.

Принцип інтенсифікації передбачає актуалізацію внутрішніх резервів навчального процесу за рахунок опори на високоефективні педагогічні технології. Широке застосування цього принципу передбачає актуалізацію, в першу чергу спрямовану на внутрішні резерви навчального процесу досягнення його ефективності, спираючись на високоефективні педагогічні технології. Цей принцип передбачає

проходження кількох етапів, під час яких зміст поступово ускладнюється й урізноманітнюється напрямками розвитку тих утворень, які загалом складають цілісну систему характеристики особистості [21, с. 13]. Інтенсифікація художньої системи виховання впроваджується, переважно, за допомогою ефективного використання інноваційних технологій.

Отже, інноваційна педагогічна технологія розглядається нами як:

1. сукупність дидактичних методів або психолого-педагогічних вказівок щодо вибору змісту і форм організації навчального процесу; спільна модель співочої діяльності викладача та учня;
2. «систематичний метод планування, застосування, оцінювання всього процесу навчання та засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для досягнення найефективнішої форми навчання» (ЮНЕСКО, 2006) [28];
3. сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних, методичних засобів, що використовуються для досягнення педагогічної мети (М. Кларін);
4. науково обґрунтована педагогічна (дидактична) система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, призначених для вирішення проміжних цілей і наперед визначає остаточний результат (О. Савченко).

Проблема інноваційної діяльності в освітній системі актуалізувалась наступними факторами:

- новими культурно-естетичними трансформаціями, що спричинили необхідність кардинальних змін в організації системи музичної освіти, методики та технології організації педагогічного процесу є потреби підготовки нової плеяди науково-педагогічних кадрів;
- посилення тенденції гуманізації змісту мистецької освіти, яка створює можливості для прояву нових навчальних дисциплін і потреб

педагогів-музикантів, які могли б забезпечити творчий, інноваційний підхід до реалізації цих тенденцій. Слід підкреслити, що інновації не виникають спонтанно, а з'являються як результат систематичного наукового пошуку, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Стрижнем інноваційних процесів у музичній освіті є впровадження досягнень музично-педагогічної науки в практику, навчання, узагальнення та поширення вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

2.1. Обґрунтування моделі вокальної підготовки сучасного викладача музичного мистецтва

Одним із завдань дослідження була розробка теоретичної моделі розвитку вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта в освітньому процесі ЗВО мистецького спрямування. Її конструювання здійснювалося з урахуванням глобальних зрушень у галузі музичної освіти, спрямованих на становлення та розвиток інтелектуального, культурного, музично-творчого та вокально-виконавського потенціалу особистості студента-музиканта, його самореалізації у музично-педагогічній діяльності.

Розробляючи модель розвитку вокально-виконавського потенціалу сучасного педагога-музиканта в освітньому процесі, ми враховували деякі характеристики моделі:

- модель індивідуальна, має свій маршрут розвитку, показує в спрощеному вигляді взаємозв'язок та відносини реального стану наукового, педагогічного та матеріального компонентів прототипу [10];
- модель суб'єктивна, створена конкретним автором, який поставив певні цілі та завдання [10];
- модель прогностична, дає можливість не лише відповідати потребам сьогодення, а й прогнозувати майбутній розвиток;
- модель гомоформна, тому що відображає лише ті суттєві властивості оригіналу, які визначив автор моделі;
- модель - це штучно сконструйований механізм, що базується на висновку за аналогією [50];

- модель є інструментом, який служить основою різних відносин з урахуванням взаємозв'язків між освітнім процесом та суб'єктами освіти [10].

У педагогічній науці (В. І. Журавльов, В. В. Краєвський, В. І. Лещинський, В. А. Сластенін та ін) є досить стійке та чітке уявлення про структуру теоретичної моделі, яка складається з певних взаємозалежних елементів, що утворюють логічно вибудовану систему.

В нашому дослідженні модель розвитку вокально-виконавського потенціалу сучасного педагога-музиканта в освітньому процесі ЗВО мистецького спрямування є цілісною освітою, що включає цільовий, змістовно процесуальний, функціональний та результативно-аналітичний блоки (рис. 2.1).

Цільовий блок теоретичної моделі дає уявлення про обґрунтованість процесу розвитку вокально-виконавського потенціалу студентів в освітньому процесі, формує стратегічні та тактичні цілі та завдання, визначає методологічні підходи та принципи.

Мета представленої моделі – вокальна підготовка сучасного педагога-музиканта в освітньому процесі ЗВО – досягалася через реалізацію професійних цілей: здобуття базової музично-педагогічної освіти, набуття досвіду вокально-виконавської діяльності, формування загальнокультурних, професійних та спеціальних компетенцій педагога-музиканта; та особистісних цілей: інтенсивний розвиток професійно значущих якостей педагога-музиканта, формування потреби в саморозвитку, самоосвіті, самореалізації, творчому самовираженні у вокально-виконавській діяльності. Визначаючи завдання, ми враховували, що найважливішими та необхідними складовими формування вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта у освітньому процесі є: мотиваційно-ціннісний, пізнавальний, креативний та рефлексивний компоненти.

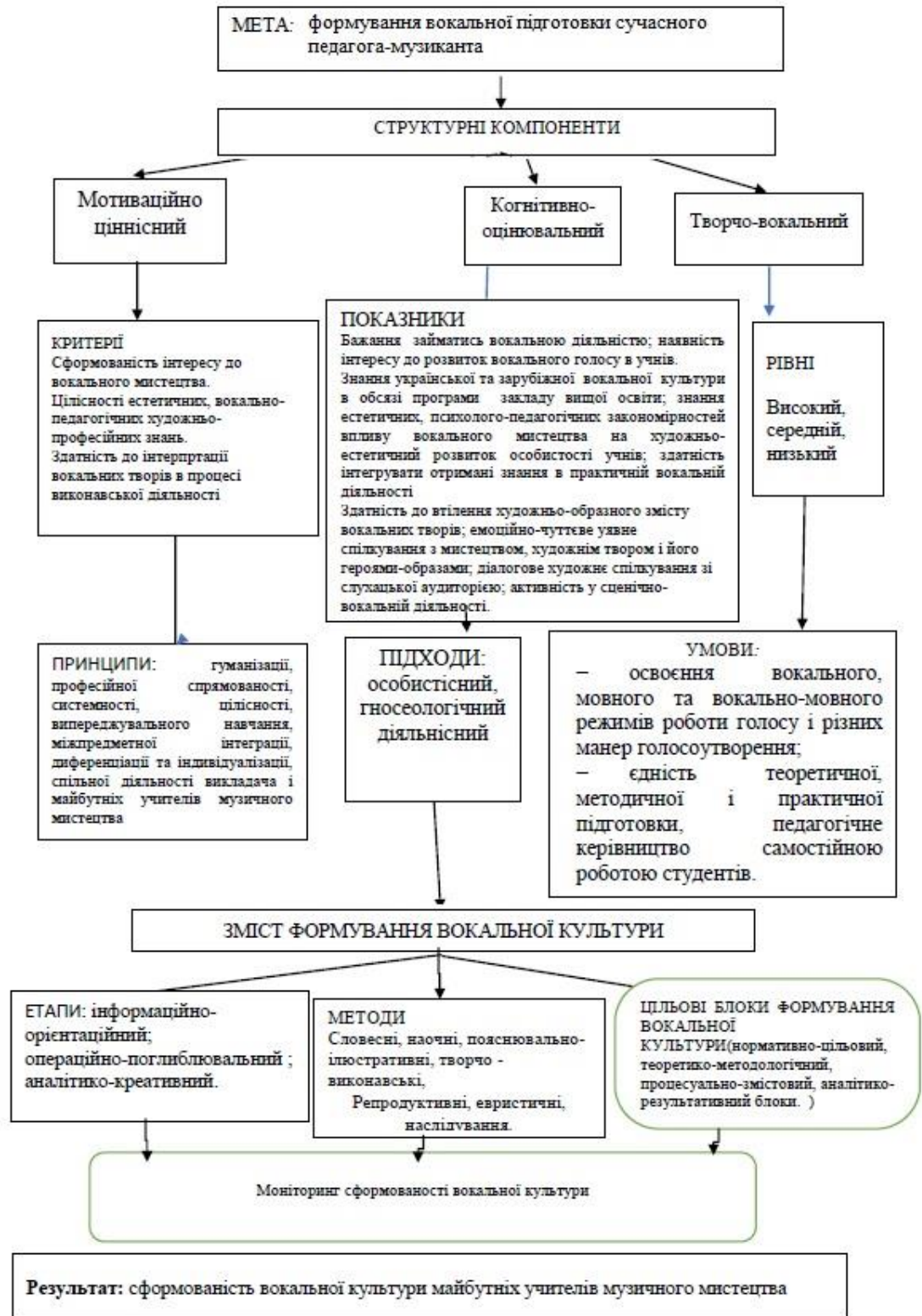

Рис. 2.1. Модель вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта

Виділені складові утворюють цілісну систему, що має емерджентні ознаки, що забезпечує розвиток вокально-виконавського потенціалу студента у музично-професійній освіті.

Для реалізації мети теоретичної моделі було поставлено завдання: формування мотиваційно-ціннісного компонента, формування пізнавального компонента, формування креативного компонента, формування рефлексивного компонентів.

Конструювання моделі розвитку вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта в освітньому процесі педагогічного вишу здійснювалося на основі системного, особистісно-орієнтованого, індивідуального та технологічного підходів.

Системний підхід (С.І. Архангельський, І.В. Блауберг, В. Н. Садовський, Ван Сінчен, Чень Чжі, Е.Г. Юдін та ін.) дозволяє досліджувати розвиток вокально-виконавських якостей студента в процесі особистісно-професійного становлення як системи та забезпечити цілісність освітнього процесу.

Особистісно-орієнтований підхід (Є.В. Бондаревська, С. В. Кульневич, В.В. Серіков, Цзінь Вей, І.С. Якиманська та ін.) забезпечує пріоритет особистості студента над усією музично-освітньою діяльністю, сприяє розвитку унікальних самобутніх задатків, здібностей, інтересів, психофізіологічних особливостей, музично-виконавських якостей студентів.

Індивідуальний підхід (Л.В. Вахтель, Г.М. Ципін, М.Н. Юр'єва, Конфуцій, Лі Юйлун та ін.) дозволяє набути певної характерності співацького голосу, знайти свій індивідуальний шлях у вокальному мистецтві, виробити індивідуальний стиль діяльності.

Технологічний підхід (Б. Блум, В.П. Беспалько, В.І. Лещинський, Лі Кедун, Н.Є. Щуркова та ін) спрямований на навчання певним цілеспрямованим діям, що стимулюють пізнання, розвиток,

самовираження потенційних творчих сил особистості студента-музиканта.

При конструюванні моделі розвитку вокально-виконавського потенціалу в освітньому процесі вишу методологічними орієнтирами служили такі принципи: гуманізму, креативності, творчої активності, суб'єктності, контекстності, професійно-особистісного авансування.

Принцип гуманізму (Є.В. Бондаревська, В.В. Серіков, С.В. Кульневич та ін) визначає спрямованість освітньої діяльності на формування суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі музично-творчої взаємодії, встановлює цінності гуманної особистості: свободу, духовність, моральність, смислотворчість.

Принцип креативності (Д. Гілфорд, Н.С. Лейтес, Т.А. Дронова, А.М. Матюшкін, П. Торренс та ін.) проявляється у здатності особистості побачити музично-творче явище по-новому в контексті протиріч, потенцій, зв'язків, тенденцій, що відкриває простір для творчого перетворення змісту та способів навчання вокалу, надає освітньому процесу пошуково-дослідницького творчого характеру [20]. Зацікавленість студента в розвитку вокально-виконавського потенціалу активізує пізнавальну креативність, створюючи можливість для його інтенсивної концертно-виконавської діяльності.

Принцип творчої активності (К.А. Абульханова-Славська, Л. С. Виготський, В.Н. Кругліков, Є.А. Петеліна, Е. К. Сет та ін) створює можливість впровадження проблемного навчання у музично-освітній процес. Викладач спонукає студента знаходити зв'язки між музичними творами різних композиторів, стилів, жанрів, звертає його увагу розуміння художнього образу, створення музично-виконавської концепції твору. Принцип ініціює самопроекування індивідуального маршруту навчання вокалу, саморух у вокально-виконавській практиці, стимулює музично-пізнавальну та музично-творчу діяльність, прояв

ініціативи, творчості, вольових зусиль, самовдосконалення, самовираження та самореалізації.

Принцип суб'єктності (О.В. Білошицький, О.А. Вербицький, О.В. Піскунова, В.А. Сластенін, Д.І. Фельдштейн та ін.) бачить особистість студента-музиканта як носія активності, життєдіяльності, яка проявляється у самопізнанні, цілеспрямованості, професійному зростанні. Реалізація принципу полягає у розвитку особистісних структур музично-педагогічної свідомості (естетичного сприйняття, уваги, музично-професійної пам'яті, емоційної емпатії, вольової сфери, самоактуалізації та ін.), у появі новоутворень у когнітивній, емоційній та практичній сферах, в усвідомленні свого вокально-виконавчого потенціалу, що проявляється в активній концертній діяльності.

Принцип контекстності (А.А. Вербицький, М.Д. Ільязова, О.Г. Ларіонова та ін.) передбачає підпорядкування змісту музично-освітнього процесу завданням майбутньої професійної діяльності, де «студент є реальним суб'єктом пізнання, спілкування та майбутньої праці, здатним до цілепокладання, планування, контролю, самоаналізу, рефлексивної оцінки та корекції процесу та результатів своєї діяльності» [33, с. 86]. Навчання студентів у класі вокалу в апріорі близьке до майбутньої професійної діяльності студента, де музика та слово у напруженій праці досягають артистичного натхнення.

Принцип професійно-особистісного авансування (Т.А. Дронова, С.В. Кульневич, Ш. Мустафа та ін.) передбачає можливості професійного зростання в музично-пізнавальній та вокально-виконавській діяльності. Принцип забезпечує перетворення своїх індивідуальних унікальних музичних здібностей у вокально-виконавські потенції, які необхідно вдосконалювати до майстерності у саморозвитку, самоактуалізації особистості співака.

Змістовно-процесуальний блок теоретичної моделі розвитку вокально-виконавського потенціалу студента включає: зміст діяльності

студента та викладача (музично-пізнавальна, музично-творча, науково-дослідна, вокально-виконавська), що реалізується за допомогою впровадження педагогічної програми «Удосконалення вокально-виконавської майстерності педагога-музиканта» у контексті навчальних дисциплін «Виконавська майстерність» та «Практикум за кваліфікацією»; методи, форми, засоби, що використовуються у музично-освітньому процесі; етапи розвитку вокально-виконавського потенціалу здобувачів; структурні компоненти моделі (мотиваційно-ціннісний, пізнавальний, креативний, рефлексивний), що забезпечують цілісність та узгодженість змісту та процесу розвитку вокально-виконавського потенціалу у музично-професійній освіті.

Мотиваційно-ціннісний компонент моделі є провідним у структурі вокально-виконавського потенціалу студента. Мотивація до музично-професійної діяльності – це схильність, покликання, що передбачає усвідомлення своїх можливостей оволодіння професією педагога-музиканта. Мотивація спонукає до дій, надихає творчу особистість до активних вольових зусиль задля досягнення цілей музично-професійної освіти.

Формування мотиваційно-ціннісного компонента передбачає усвідомлене прийняття професійно-педагогічних та музично-культурних цінностей, емпатійних переживань, досвіду спілкування із цінностями музичного мистецтва на основі вокально-виконавської діяльності.

Мотиваційно-ціннісний компонент розвитку вокально-виконавського потенціалу студента включає:

- оволодіння теорією та практикою музично-педагогічної освіти як значимої цінності особистості студента;
- усвідомлене прагнення музично-естетичного освоєння музичної картини світу за допомогою інтенсифікації музично-творчої та музично-виконавської діяльності;

- розуміння значущості для професійної спроможності педагога-музиканта розвитку вокально-виконавської діяльності;
- потреба у пошуку розвиваючих методів, способів, технологій навчання вокалу, які впроваджені в музично-освітній процес з метою саморозвитку та самоосвіти здобувачів.

Пізнавальний компонент моделі забезпечує на основі системи знань та умінь розвиток загальнокультурних, професійних та спеціальних компетенцій у галузі музично-педагогічної освіти. Для успішного оволодіння блоком дисциплін спеціального циклу (теорія музики, історія української та зарубіжної музики, методика викладання музичних дисциплін, сольфеджіо, гармонія, гра на музичному інструменті, вокал, хор, ансамбль та ін.) студенту необхідне: чітке обґрунтування вибору мети музично-професійного навчання; розуміння значущості процесу професійного становлення; конструювання сенсу особистісної картини досліджуваної події та її місце в загальній системі музично-професійних цінностей; емоційно-ціннісне пізнання музичної діяльності за допомогою емпатійного переживання подій, що відбуваються, з іншими як з власними; прагнення високої оцінки іншими та самооцінці особистості у музично-пізнавальній, музично-творчій та вокально-виконавській діяльності.

Формування пізнавального компонента зумовлює розвиток когнітивної сфери особистості студента (музичного сприйняття, уваги, уяви, пам'яті, мислення тощо) на основі цінностей навчального матеріалу, що визначається спільною діяльністю студента та викладача виходячи з «власного морального досвіду, своїх уявлень про гуманістичному ідеалі, про значущість матеріалу, що вивчається для майбутньої професійної музично-педагогічної діяльності для затвердження моральних, інтелектуальних, естетичних властивостей та переваг особистості, для вдосконалення людини» [48, с. 64].

Необхідно розуміти, що процес вивчення музичного твору, а тим більше процес створення (відтворення) музично-художнього образу твору супроводжується пошуком додаткового змісту твору, проникненням у контекст, аналізом авторської позиції, виявленням способів та засобів музично-художньої виразності та нарешті, узагальненням та інтерпретацією музично-мистецького образу.

Формування пізнавального компонента стимулює становлення та розвиток професійно-значущих якостей педагога-музиканта: моральних (цікавість до дітей, порядність, педагогічний такт, доброзичливість, оптимістичність, система цінностей та ін.), організаторських (уміння організувати навчальний колектив, самостійну роботу, позакласні заходи, прогнозувати та контролювати роботу тощо), комунікативних (культура спілкування, комунікабельність, товариськість, суб'єкт-суб'єктні відносини, колективізм та ін), інтелектуальних (музично-творчі здібності, вміння передавати знання, здатність до аналізу професійної діяльності, гнучкість та широта мислення, хороша пам'ять, здатність до рефлексії та ін.) емоційно-вольових (наполегливість у досягненні мети, впевненість, психологічна стійкість, саморегуляція, естетична емпатія, самоконтроль та ін.), які забезпечують професійну спроможність у майбутній музично-педагогічній діяльності.

Креативний компонент моделі сприяє актуалізації музично-творчих здібностей та розвитку різних видів творчості, необхідних для самореалізації студентів у майбутній професійній музично-педагогічній діяльності. У музично-освітньому процесі креативність проявляється у здатності до розумових перетворень, в умінні уникати стереотипів і знаходити нестандартні рішення творчих завдань, виявляти самостійність у виборі методів роботи над музичним твором, проводити його герменевтичний аналіз.

Рефлексивний компонент моделі розвитку вокально-виконавського потенціалу сучасного педагога-музиканта допомагає

здійснити самоаналіз, осмислити та дати оцінку своєї пізнавальної музично-творчої та вокально-виконавчої діяльності, свого внутрішнього стану. У психології рефлексія розуміється як «розумний (раціональний) процес, спрямований на аналіз, розуміння, усвідомлення себе: власних дій, поведінки, мови, досвіду, почуттів, станів, здібностей, характеру, відносин з іншими та до інших, своїх завдань, призначення тощо» [24, с. 356].

Формування рефлексивного компонента моделі здійснювалося в процесі пізнавальної та музично-творчої діяльності за допомогою:

- осмислення та герменевтичного аналізу музичного твору в контекст власного вокально-виконавського досвіду;
- прояву самостійності у прийнятті музично-мистецьких рішень та відповідальності за них;
- усвідомлення внутрішніх джерел, резервів та механізмів розвитку інтелектуальних, музично-творчих та вокально-виконавських потенцій;
- вміння критично аналізувати пізнавальну, музично-творчу та вокально-виконавську діяльність;
- розвитку самоспостереження, самопроектування, самоконтролю, самоаналізу, саморегуляції та самокорекції.

Подані структурні компоненти забезпечують розвиток вокально-виконавського потенціалу студентів в освітньому процесі.

Модель розвитку вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта в освітньому процесі здійснюється в ході освоєння низки дисциплін програми на основі педагогічної програми з удосконалення вокальної підготовки сучасних педагогів-музикантів. А саме, «Виконавське мистецтво», «Основи вокальної методики», «Виконавський практикум», «Вокальна майстерність», «Методика викладання вокально-хорових дисциплін», « Практикум за кваліфікацією».

Здобувач, який завершив освоєння програми, має знати: об'єктивні закономірності співочого та професійні якості голосу в академічній манері співу; особливості розвитку голосів, роботи з ними та принципи їх охорони; основні засади вокальної методики; вміти: працювати над технологією власного голосоутворення, самостійно розспівуватися та вдосконалювати технічні навички; виконувати музичні твори у супроводі концертмейстера, самостійно вирішувати технічні та художні завдання при створенні музично-мистецького образу; виконувати музичні твори без супроводу; самостійно освоювати та виконувати музичні твори під власний акомпанемент; володіти навичками: вокального виконання музичного твору з інструментальним супроводом, без супроводу та під власний акомпанемент; професійного звучання на основі дихання та опори звуку; чіткою артикуляцією та дикцією; високої співочої позиції; згладження регістрових переходів і рівності тембрового звучання всього звуковисотного діапазону співочого голосу; володіння динамічними відтінками голосу; різними способами звуків та речитативно-декламаційним стилем виконання.

У змістовно-процесуальному блоці моделі використовувалися різні форми занять, що відображають взаємовідносини та взаємодії студентів та викладачів та сприяють розвитку вокально-виконавського потенціалу студентів: заняття-діалоги, лекції-візуалізації, навчання у співпраці, заняття з використанням інтернет-ресурсів, консультації, самостійна робота, художньо-творчий консилиум, майстер-класи, концерти, семінари, конференції, написання рефератів, курсова робота, мистецько-творчий проект та ін.

Засобами розвитку вокально-виконавського потенціалу сучасного педагога-музиканта виступають: музично-мистецький фонд кафедри, фонотека, інтернет, концертний зал, філармонія, театри, бази навчальної та виробничої практик та ін.

Функціональний блок моделі розвитку вокально-виконавського потенціалу сучасного педагога-музиканта складається з діяльнісної, культурологічної, креативно-творчої, емоційно-вольової та рефлексивної функцій.

Результативно-аналітичний блок теоретичної моделі призначений для діагностики та аналізу розвитку вокально-виконавського потенціалу сучасного педагога-музиканта в освітньому процесі вузу. Для цього були розроблені критерії та показники розвитку вокально-виконавського потенціалу: мотиваційний (мотивація оволодіння музично-професійною діяльністю, потреба у досягненні успіху, ціннісного ставлення до професії), когнітивний (професійно значущі якості викладача музичних дисциплін, знання та володіння методами та технологіями вокального виконавства), креативний (здатність до творчого самовираження, креативність, розвиненість вольової сфери), оціночний (здатність до саморозвитку та самоосвіти, рефлексія).

Таким чином, представлена модель розвитку вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта має гармонійно структуровану динамічну систему, що дозволяє продуктивно організувати музично-творчий процес, у результаті якого спостерігається підвищення рівня розвитку вокально-виконавського потенціалу педагога-музиканта.

2.2. Педагогічні умови вокальної підготовки здобувачів вищої музично-педагогічної освіти

Майбутній педагог-музикант як особистість і професіонал розвивається в процесі навчання, виховання, вокальної та педагогічної практики.

На думку Н. Нургаянної, процес формування вокальної культури майбутнього педагога-музиканта може бути більш успішними та ефективними, якщо будуть реалізовані такі педагогічні умови:

1. Дидактичне забезпечення загальної професійної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва з предметів вокального циклу:

- «вокальне мистецтво»,
- «вокальний ансамбль»,
- «виконавський практикум»,
- «виконавська майстерність».

Дані предмети включають комплекс практичних завдань, методичні рекомендації до самостійної роботи студентів, матеріали для діагностики якості вокальної підготовки;

2. Розвиток та включення в освітній процес майбутніх педагогів-музикантів навчально-методичних комплексів дисциплін:

- «Основи вокальної методики»,
- «Методика викладання вокально-хороових дисциплін»,
- «Практикум за кваліфікацією» на основі модульної технології навчання.

3. Оптимальне поєднання аудиторного та неаудиторного навчання, нормативно-самостійна, концертно-практична діяльність учнів, спрямована на формування професійних вокальних компетентностей майбутнього вчителі музики;

4. Використання моніторингу як способу контролю динаміки формування вокально-виконавської культури у майбутніх педагогів-музикантів [28, с. 5].

Результати проведених досліджень дали змогу створити основу для визначення педагогічних умов вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів до використання інноваційних технологій, а саме: індивідуальний підхід до практики оволодіння студентами педагогічною майстерністю інновації; заохочення майбутніх викладачів музичного

мистецтва до творчої самореалізація у співі; актуалізація інтегративного взаємопроникнення засобів музичної виразності у навчанні співу.

Перша педагогічна умова навчання співу педагога-музиканта є використання інноваційних технологій з індивідуальним підходом до практики оволодіння здобувачем педагогічною майстерністю інновації.

Викладач є носієм загальнолюдських цінностей, накопичених культурою, активний суб'єкт, який реалізує власний шлях у педагогічній професії, готовність нести відповідальність за вирішення педагогічних завдань, виробити власну стратегію професійного мислення, поведінку і діяльність.

У контексті застосування індивідуального підходу до практики освоєння студентом, майбутнім педагогом-музикантом педагогічних інновацій в музиці, їх слід розглядати як суб'єкт педагогічної взаємодії, який самостійно організовує власну діяльність. У зв'язку з цим у взаємодії педагога-музиканта і учня (майбутнього педагога-музиканта), вважаємо останнього партнером у педагогічному спілкуванні, а також цікавою особистістю. Навчальний процес доцільно будувати так, щоб педагог-музикант не обмежувався поданням учням навчальної інформації. У його компетентності, обов'язковим компонентом є стимуляція смислової і творчої активності майбутнього педагога-музиканта, активізація механізмів його саморегуляції тощо саморозвиток, створення умов для його особистісного та професійного розвитку. Педагогічні умови застосування індивідуального підходу до практики оволодіння студентом педагогічними інноваціями актуалізує спектр міжособистісних стосунків як з позиції викладача, так і з позиції студента; ціннісні орієнтації взаємодіючих соціальних суб'єктів; напрямок, обсяг і результативність своєї професійної діяльності орієнтований на отримання нового продукту та опанування відповідних інтелектуальних технологій, інноваційна поведінка актуалізується в життєдіяльності творчої особистості педагога-музиканта, який постійно

шукає нові рішення завдання. Дотримуючись цього стилю поведінки викладач уміє виявляти індивідуальну своєрідність, досягти успіхів у виконавській і педагогічній діяльності.

Основою інноваційної поведінки є ініціатива як вид творчості активність особистості. Слід зазначити, що ініціатива визначається як здатність висловлювати прогресивні, творчі ідеї в процесі активної діяльності, як спонукання до нових форм діяльності, як моральна якість особистості, яка свідчить про її творчу натуру.

Як зазначає К. Абульханова-Славська, ініціатива є однією з найважливіших форм соціальної активності, яка виступає як «прояв особистого інтересу і творчого ставлення до дійсності, зустрічна діяльність по відношенню до іншої особи» [7, с. 17].

Друга педагогічна умова спонукання майбутніх учителів музики до творчої самореалізації у співочій діяльності сприяє актуалізації особистісного досвіду студентів ЗВО мистецького спрямування, визначає їх здатність до розкриття та реалізації предметно-творчого особистісного потенціалу [27, с. 48].

А. Зайцева стверджує, що самореалізація особистості педагога-музиканта є усвідомленим плюсом з власної ініціативи, реалізації власних творчих можливостей в професійній діяльності [18, с. 39].

Третя педагогічна умова – актуалізація інтегративного взаємопроникнення засобів музичної виразності у навчанні співу сприяє актуалізації міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню цілісної картини світу майбутнього викладача музичних дисциплін на основі взаємодоповнюваності змісту та єдності мети і вимог професійної діяльності.

З точки зору нашого дослідження важливим є інтеграційний підхід педагога-музиканта до впровадження авторських інноваційних технологій навчання співу (В. Ємельянова, В. Морозова, Г. Струве) у поєднанні з розвивальною, евристичною, творчою, емоційно-

художньою, ігровою, етнопедагогічною, мультимедійною технологіями навчання, що дозволяють забезпечити ефективність і спрямованість цього процесу на формування професіоналізму майбутнього спеціаліста. Доречно зазначити, що евристичний і прогностичний потенціал представляють собою можливості інноваційних технологій, які використовує педагог-музикант. Інноваційний розвиток педагога-музиканта зумовлений не лише створенням нових освітніх методів, технологій, а й особистісною готовністю фахівця до використання різноманітних технологій. Пошуки педагога-музиканта нових шляхів вирішення професійних завдань зумовлює формування сучасної поведінки, індивідуального стилю, педагогічного іміджу тощо.

Отже, до педагогічних умов навчання співу майбутніх педагогів-музикантів використовують інноваційні технології (застосування індивідуального підходу до практики оволодіння студентами педагогічних інновацій; заохочення майбутніх педагогів-музикантів до творчої самореалізації у співі; актуалізації інтегративного взаємопроникнення засобів музичної виразності у навчанні співу) дозволило створити основу для формування сучасного педагога-музиканта.

Також ефективними педагогічними умовами вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів ми вважаємо: розвиток вокальних, мовних та вокально-мовних навичок роботи голосу та різні способи голосоутворення; єдність теоретичної, методичної та практичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, педагогічне керівництво самостійною роботою студентів; форми і методи роботи, індивідуальні та групові форми навчання, самостійна робота, мовна підготовка, які сприяють формуванню вокально-виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів.

Отже, процес формування вокально-виконавчої культури педагогів-музикантів може бути успішнішим та ефективнішим, якщо в

ході навчально-виховного процесу будуть реалізовані наступні педагогічні умови:

1. Дидактичний супровід загальнопрофесійної підготовки педагога-музиканта предметами вокально-виконавчого циклу, що включають комплекс практичних завдань, методичні рекомендації для самостійної роботи студентів, матеріали діагностики якості вокально-виконавчої підготовки;

2. Розробка та включення до освітнього процесу педагога-музиканта навчально-методичних комплексів дисциплін на основі модульної технології навчання;

3. Оптимальне поєднання аудиторної та позааудиторної навчальної, нормативної та самостійної, концертно-практичної діяльності студентів, спрямоване на формування професійних вокально-виконавських компетенцій педагога-музиканта;

4. Використання моніторингу як методу контролю динаміки формування вокально-виконавчої культури у педагогів-музикантів.

2.3. Комплекс методів і прийомів вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів

Особистісні навички, в тому числі вокальні, формуються через засвоєння системи послідовних дій у єдності з набутими знаннями. У вокальній практиці навички розвиваються за допомогою вправ, оволодіння певними способами виконання дій, навчанню грамотного співу, професійно необхідно оволодіти цілим комплексом вокальних навичок, наприклад, звукоутворення, співоче дихання, артикуляція, дикція, емоційна виразність, музично-слуховий контроль тощо.

Технологія вокальної підготовки педагога-музиканта включає інваріантний та варіативний аспекти. Інваріантна частина відображає спільну мету і принципи, а також навчальні завдання (накопичення

теоретичного і практичного досвіду, формування вокальної культури), які мають орієнтацію на майбутню професійно-педагогічну діяльність.

Вибір методів формування вокальної культури майбутніх учителів музики визначається такими основними моментами:

- специфіка компонентів структури вокальної культури вчителя музики (мотиваційно-ціннісного, пізнавально-оцінного та творчо-вокального), які потребують адекватних своїй природі методів і способів формування; своєрідність різноманітних видів вокальної діяльності;

- необхідність реалізації особистісно-орієнтованого підходу в освіті.

У процесі формування вокальної культури майбутніх педагогів-музикантів особлива роль належить оволодінню музичним мистецтвом та елементами сценічної мови як ефективного способу переходу від мовного голосотворення до співу, що створює основу для поєднання різних видів голосової діяльності [45, с. 140].

Узагальнений аналіз сучасних наукових досліджень, присвячених питанню вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, дозволив виділити такі групи методів.

Таблиця 2.1

Методи і прийоми вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів

Методи	Критерії
метод усвідомлення особистісного смислу (за А. Пілчаускас):	<ul style="list-style-type: none"> - сприяє створенню умов для самовиховання творчої індивідуальності майбутніх учителів музичного мистецтва; - надає кожному студенту можливість самостійно проявити особистісний творчий потенціал; - визначає теоретичну основу в контексті життєвої актуальності, - розкриває творчу індивідуальність майбутнього учителя музики

галово дидактичні тоди	<ul style="list-style-type: none"> - за джерелом знань: словесні, наочні (наочно-слухові, наочно-глядацькі), практичні, робота з літературою, відео-аудіо-метод; - за призначенням: набуття знань, формування умінь і навичок, застосування знань, творчої діяльності, закріплення набутих знань, перевірка навчальних досягнень; - за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, евристичний, дослідницький, ігровий; - за дидактичними цілями: методи, що сприяють первинному засвоєнню матеріалу, закріпленню і влосконаленню набутих знань (методи порівняння,
------------------------	---

<p>Спеціальні методи формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – метод спостереження за музикою, метод переконання і захоплення музикою, метод імпровізації (Б. Асаф'єв); – метод співпереживання (Н. Ветлугіна, Д. Кабалевський, А. МелікПашаєв); – метод роздумів про музику (Д. Кабалевський); – метод забігання вперед і повернення до пройденого (Д. Кабалевський) або метод перспективи та ретроспективи (Е. Абдуллін) в процесі навчання; – метод створення композицій (Д. Кабалевський, Л. Горюнова); – метод музичного узагальнення (Е. Абдуллін); – метод емоційної драматургії (Д. Кабалевський, Л. Предтеченская, Е. Абдуллін); – метод контрастних зіставлень і метод уподібнення характеру звучання музики (О. Радинова); – метод музичної співбесіди (Л. Безбородова); – метод створення художнього контексту (Л. Горюнова); – метод інтонаційно-стильового осягнення музики (Б. Асаф'єв, Д. Кабалевський, В. Медушевський, Є. Критська) як загально мистецький метод, що сприяє становленню «допитливого слуху» (Б. Асаф'єв) у художньо-пізнавальній діяльності (через метод наведення, інтонаційнообразного зіставлення); – метод переінтонування (В. Медушевський, Є. Критська); – метод розвитку вирізнення стилів у музиці (Ю. Алієв); – метод моделювання художньо-творчого процесу (В. Давидов, А. МелікПашаєв, Л. Школяр) як універсальний і загальний для мистецтва (проблемний метод); – метод «створення вже вигаданого» (В. Усачова, Л. Школяр), творчість майбутніх учителів мистецтва; – методи вивчення великих музичних творів (Д. Кабалевський, М. Красильникова); – метод повторного сприйняття музичних творів (Д. Кабалевський, Л. Безбородова)
<p>процес вокального навчання</p>	<ul style="list-style-type: none"> – збагачує та розширює знання майбутніх учителів музичного мистецтва щодо мистецької рефлексії; – створює стійкі мотиви формування мистецької рефлексії; – удосконалює вокальні навички; – формує навички мистецької рефлексії у процесі музичного виконання вокального твору.
<p>Метод синектики</p>	<p>дозволяє майбутнім учителям музичного мистецтва засвоїти поняття «синестезія» та «ідентифікація».</p>
<p>емоційні тренінги</p>	<ul style="list-style-type: none"> – «емоції вираження», які полягають у безоціночному недиференційованому ставленні до музичного мистецтва та ґрунтуються на інтуїтивних відчуттях, що відповідають перцептивному сприйманню музичних звучань, їх слуховому розрізненню; – «емоції переживання», що передбачають усвідомлення особистісного смислу музичного твору, на основі яких здійснюється розуміння виразно-змістовного значення музики; – «емоції співпереживання», які характеризує злиття суб'єктивного переживання із позицією автора й виконавця, внаслідок чого здійснюється естетична оцінка й інтерпретація емоційно-образного змісту музики.

Отже, як видно з таблиці комплекс методів і прийомів вокальної підготовки майбутніх педагогів музикантів складається з формування вокальних навичок, співочого дихання, співочої практики, артикуляції голосних та формуванню вокально-слухового контролю, загальнодидактичних методів, спеціальних методів формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, специфічних методів роботи зі співочим голосом, емоційних тренінгів, методу синектики, методу ідентифікації з вокалістом виконавцем і відтворення вокального світовідношення, процесу вокального навчання, методу емоціогенних морально-естетичних ситуацій, методу усвідомлення особистісного смислу (за А. Пілічаускас), методу професійно-проблемного рефлексування та методу вокально-творчої імпровізації.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на основі викладеного матеріалу ми можемо зробити наступні висновки:

1. Метою вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів в системі вищої мистецької освіти є формування у них вокальної культури як провідної фахової компетентності. Педагог-музикант як особистість та професіонал розвивається в ході навчання, виховання, виконавської та педагогічної практики.

2. Вокальне виконання – один із найпоширеніших видів музичної творчості. Як самостійний вид художньо-творчої діяльності вокальне виконання сформувалося внаслідок поділу на композиторське та виконавське мистецтво.

До завдань, які визначили принципи розвитку вокально-виконавської культури студентів відносять: принцип науковості змісту та методів навчального процесу; принцип зв'язку теорії та практики; принцип посилення мотивації навчання; принцип співробітництва; принцип суб'єктності; принцип креативності; принцип інтеграції,

3. В основу інноваційних педагогічних технологій входять: сукупність дидактичних методів або психолого-педагогічних вказівок щодо вибору змісту і форм організації навчального процесу; спільна модель співочої діяльності викладача та учня; «систематичний метод планування, застосування, оцінювання всього процесу навчання та засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для досягнення найефективнішої форми навчання»; сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних, методичних засобів, що використовуються для досягнення педагогічної мети; науково обґрунтована педагогічна (дидактична) система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети

через чітко визначену послідовність дій, призначених для вирішення проміжних цілей і наперед визначає остаточний результат.

4. В нашому дослідженні модель розвитку вокально-виконавського потенціалу сучасного педагога-музиканта в освітньому процесі є цілісною системою, що включає цільовий, змістовно процесуальний, функціональний та результативно-аналітичний блоки.

Зміст програми складається із трьох модулів: репродуктивний модуль, креативно-розвиваючий модуль, творчий модуль. Подана модель розвитку вокальної підготовки сучасного педагога-музиканта, яка представлена гармонійно структуровану динамічну систему, що дозволяє продуктивно організувати музично-творчий процес, у результаті якого спостерігається підвищення рівня розвитку вокально-виконавського потенціалу педагога-музиканта.

5. Педагогічними умовами формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва є: дидактичний супровід загальнопрофесійної підготовки педагога-музиканта предметами вокально-виконавчого циклу, що включають комплекс практичних завдань, методичні рекомендації для самостійної роботи студентів, матеріали діагностики якості вокально-виконавчої підготовки; розробка та включення до освітнього процесу педагога-музиканта навчально-методичних комплексів дисциплін на основі модульної технології навчання; оптимальне поєднання аудиторної та позааудиторної навчальної, нормативної та самостійної, концертно-практичної діяльності студентів, спрямоване на формування професійних вокально-виконавських компетенцій педагога-музиканта; використання моніторингу як методу контролю динаміки формування вокально-виконавчої культури у педагогів-музикантів.

6. Комплекс методів і прийомів вокальної підготовки майбутніх педагогів музикантів складається з: формування вокальних навичок, співочого дихання, співочої практики, артикуляції голосних та

формуванню вокально-слухового контролю, загально дидактичних методів, спеціальних методів формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, специфічних методів роботи зі співочим голосом, емоційних тренінгів, методу синектики, методу ідентифікації з вокалістом виконавцем і відтворення вокального світовідношення, процесу вокального навчання, методу емоціогенних морально-естетичних ситуацій, методу усвідомлення особистісного смислу (за А. Пілічаускас), методу професійно-проблемного рефлексування та методу вокально-творчої імпровізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агейкіна-Старченко Т. В. Професійна компетентність вчителів мистецьких дисциплін : навчально-методичний посібник. Вінниця : «Ніланд – ЛТД», 2010. 160 с
2. Береза А. В. Педагогічно-виконавська практика майбутнього вчителя музики: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., допов. Вінниця : Нова книга, 2010. 184 с.
3. Бірюкова Л. А. Вокальне мистецтво як засіб розвитку духовної культури вчителя музики // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. 2014. № 1–2 (3–4). С. 193–204.
4. Бояренко Т. В. Інструменталізм арій *bel canto* в оперній музиці XVII–XIX століть, концертному виконавстві з фортепіано : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 «Музичне мистецтво»; Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової. Одеса, 2015. 16 с.
5. Бриліна В. Л. Вокальна професійна підготовка вчителя музики : методичний посібник для викладачів та студентів вищих педагогічних і мистецьких закладів. Вінниця : Нова Книга, 2013. 120 с.
6. Василенко Л.М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики : авто- реф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2021. 20 с.
7. Василенко Л. М. Педагогічні умови гедоністичного спрямування вокальної підготовки // Науковий вісник Мелітопольського педагогічного університету. 2012. № 9. С. 182–190.
8. Василенко Л. М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та

- методика навчання музики і музичного виховання»; Нац. університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2003. 23 с.
9. Глузман О. В. Формування професійної готовності майбутнього вчителя музики до самостійного вивчення інструментальних творів. Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. праць; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Київ ; Полтава, 2012. Вип. 3. С. 133–152.
 10. Гавацко Е. П. Формування вокальних навичок у вихованців студії естрадного співу: науков.-метод. посіб. Ужгород: Педагогіка, 2017. 65 с.
 11. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності. Харків, 2006. 572 с.
 12. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва. Київ : НМАУ, 1997. – 320 с.
 13. Гусейнова Л. В. Чинники формування виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. Психолого-педагогічні науки. 2015. № 1. С. 126–129. (Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя).
 14. Дерев'янка Л. А. Особливості формування вокально-мовленнєвої культури як складової педагогічної майстерності майбутнього вчителя: автореф. дис. Київ, 1993. 21 с.
 15. Ємельянов В.В. Розвиток голосу: координація та тренінг: методичний посібник. Лань, 2010. 191 с.
 16. Кабриль К. В. Формування ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти»;

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.
Київ, 2013. 20 с.

17. Козир А. В. Впровадження арт-педагогічних методів у підготовку майбутніх учителів музики; Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Педагогіка. Т. 108, Вип. 95. 2009. 15-18с.
18. Косяк Л. І. Методичні аспекти формування навичок вокально-слухового самоконтролю в майбутніх учителів музичного мистецтва у класі постановки голосу : зб. наук. праць Педагогіка вищої та середньої школи; за ред. З. П. Бакум. Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2015. Вип. 45. С. 35–41.
19. Косяк Л. І. Специфіка формування вокально-мовленнєвої культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Наукові записки; ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін.. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. Вип. 170. Серія: Педагогічні науки. С. 81–84.
20. Кушка Я. С. Методика навчання співу : посіб. з основ вокал. майстерності. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2010. 288 с.
21. Лук'янченко Л. В. Педагогічні умови формування готовності до інструментально-виконавської діяльності : зб. наук. праць студ. Бердянського держ. пед. ун-ту. Бердянськ : БДПУ, 2006. С. 45–53.
22. Макарова Е.В. Вокально-виконавська культура як складова професійної мистецької компетентності педагога-музиканта. *Ars musicae: музично-освітологічний дискурс* : збірник наук. праць / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; ред- кол. : О.М. Олексюк, Л.Л. Хоружа, І. Кевішас та ін. Київ : Київ. ун.-т ім. Б. Грінченка, 2020. № 1. С. 91.
23. Масол Л. М. Програма «Мистецтво» [Електронний ресурс] / Л. М. Масол, О. Я. Коваленко, Г. І. Сотська, Г. В. Кузьменко та ін. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/4216/>.

24. Маруфенко О.В. Психолого-педагогічні особливості формування вокально-педагогічної майстерності вчителя музики в системі неперервної освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14 «Теорія і методика мистецької освіти» : збірник наук. праць IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (27–29 квітня 2011 р.). Вип. 11 (16). Київ : НПУ, С. 73-77
25. Мережко Ю. В. Стимулювання творчої самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі вокально-виконавської діяльності. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття: матер. II Міжнарод. наук.-практ. конф., 14–15 квіт. 2016 р. С. 619-625.
26. Мережко Ю.В., Петрикова О.П., Леонтієва С.Л. Вокально-виконавська підготовка майбутніх артистів-вокалістів у вищій школі на основі міждисциплінарної інтеграції. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Будапешт : Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2020. Вип. 23. № 139. С. 71–74.
27. Ма Цзюнь. Діагностика вокального слуху майбутніх учителів музики у співацькій діяльності /Ма Цзюнь //Наукові записки: зб. наук. статей. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. LXXXVII (87). – С. 132-143.
28. Методология педагогики музыкального образования: учебник для студентов высш. пед. учеб. заведений. Э. Б. Абдуллин, Е. В. Николаева, Б. М. Целковникова и др. ; под ред. Э. Б. Абдуллина. Москва : Издательский центр «Академия», 2006. 272 с.
29. Москаленко В. Г. Музичний твір як текст. Текст музичного твору: практика і теорія. Київське музикознавство : зб. статей. Київ, 2001. Вип. 7. С. 3–7.

- 30.Новська О. Р. Розвиток професійної рефлексії в процесі підготовки магістрів музичної освіти. XVIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД». Переяслав-Хмельницький, 2013. Режим доступу: http://neasmo.org.ua/zbirnuk_final_09_2013.pdf.
- 31.Новиков С. Б. Вокальная подготовка будущих учителей пения на начальном этапе [Електронний ресурс. 2011. Режим доступу: http://www.art-in-school.ru/iskusstvo_i_obra/.
- 32.Овчаренко Н. А. Вокально-педагогическая деятельность в профессиональной подготовке будущего учителя музыкального искусства. Высшая школа: опыт, проблемы, перспективы : материалы VII междунауч.-практ. конф., 17–18 апреля 2014 г., Москва. науч. ред. В. И. Казаренков. Москва : РУДН, 2014. С.655-658.
- 33.Овчаренко Н.А. Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: методологічний аспект. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки».2016 Вип. 137. С. 263-266.
- 34.Овчаренко Н. А. Особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя) : зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. С. І. Коваленко. Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2013. № 2. С. 150-155.
- 35.Орлов В. Ф. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін : навчально-методичний посібник. Київ : Едельвейс, 2012. 272 с.

36. Орлов В. Ф. Смыслові регуляції професійного становлення вчителя мистецьких дисциплін. Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції : зб. наук. пр. Київ; Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. С. 232-240.
37. Орлов В. Ф. Теоретичні та методичні засади професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 Валерій Федорович Орлов ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2004. 557 с.
38. Основи викладання мистецьких дисциплін. Київ : АПН України, 1998. 183 с.
39. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблема сучасної педагогічної освіти : навчальний посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 248 с.
40. Саркисян А. О. О некоторых вопросах вокального искусства. Вопросы вокальной педагогики. Москва : Госмузгиз, 1962. 12 с.
41. Сегеда Н. А. Міжкультурна комунікативна компетентність як ознака професійно-педагогічної якості викладача вищої школи. Нова педагогічна думка. 2011. № 3. С. 65–69.
42. Сегеда Н. А. Підготовка майбутнього вчителя музики до професійної самореалізації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Національний педагогічний ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2002. 209 с.
43. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация. Народное образование. 2004. № 4. С. 138–145.
44. Сергеєва К. М. Методичні засади самореалізації магістра музично-педагогічної освіти в процесі інструментальної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02; НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2012. 20 с.

- 45.Сердюк О. В. Українська музична культура: від джерел до сьогодення : навчальна монографія. Харків : Основа, 2002. 400 с.
- 46.Стахевич О. Г. Основи вокальної педагогіки. Курс лекцій : навч. пос. для студ. дир.-хор. фак. муз. та пед. вузів. Ч. 1. Природно-наукові теорії сольного співу. Харків : ХДАК ; Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. 92 с.
- 47.Топчієва І. О. Підготовка майбутніх учителів музики до керівництва дитячими хоровими колективами із застосуванням евристичних методів навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 І. О. Топчієва ; Київський націон. пед. університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. 20 с.
- 48.Цзінхен Ген. Формування сценічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами естрадного співу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгманова. Київ, 2015. 24 с.
- 49.Цзюнь Ма. Формування вокального слуху майбутнього вчителя музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 20 с.
- 50.Цзяньшу Ван. Формування вокально-виконавської культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки : автореф. дис. ...канд. пед. наук, спец. : 13.00.02;Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2013.20 с.
- 51.Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : підручник. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Зубцова Анна Олександрівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна
добročесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не піддроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

17.11.2022
(дата)

[Підпис]
(підпис)

Анна Зубцова
(ім'я, прізвище)